

Centrum pro výzkum
toxických látek
v prostředí

Env. legislativa a politika

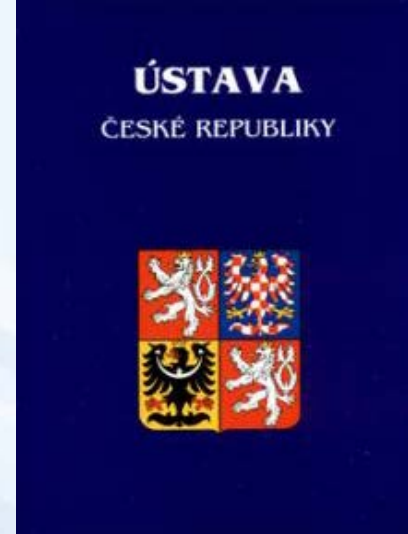
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Inovace a rozšíření výuky zaměřené na problematiku životního prostředí na PŘF MU (CZ.1.07/2.2.00/15.0213)
spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky

Legislativa v ochraně ŽP

Ústava ČR (zákon č. 1/1993 Sb.)

- nejobecnější a nejvýše postavená norma (zákon)
v českém právním řádu (společně s LZPaS)

Preamble

*My, občané České republiky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, v čase obnovy samostatného českého státu, věrni všem dobrým tradicím dávné státnosti zemí Koruny české i státnosti československé, odhodláni budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku v duchu nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody jako vlast rovnoprávných, svobodných občanů, kteří jsou si vědomi svých povinností vůči druhým a zodpovědnosti vůči celku, jako svobodný a demokratický stát, založený na úctě k lidským právům a na zásadách občanské společnosti, jako součást rodiny evropských a světových demokracií, **odhodláni společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství**, odhodláni řídit se všemi osvědčenými principy právního státu, prostřednictvím svých svobodně zvolených zástupců přijímáme tuto Ústavu České republiky.*

Článek 7

Stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství

Listina základních práv a svobod – Zák. č. 2/1993 Sb.

Hlava 4 - Hospodářská, sociální a kulturní práva

Článek 35

- (1) Každý má právo na příznivé životní prostředí.
- (2) Každý má právo na včasné a úplné informace
- (3) Při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem.

Zákon č. 17/1992 Sb. o životním prostředí

- **obecnější**, definuje základní pojmy z oblasti ŽP, ukládá zásady a povinnosti ochrany ŽP, upravuje posuzování vlivů na ŽP a ekonomické nástroje

Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny

- **konkrétnější** - vymezuje pojmy, obecnou a zvláštní ochranu přírody, nástroje ochrany krajinného rázu, upravuje zvláště chráněná území, přístup do krajiny, ekonomické nástroje, orgány působnosti atd.

Zákony na dílčí ochrany složek ŽP v ČR

- 1. Zákon č. 254/2001 Sb. o vodách (vodní zákon)*
- 2. Zákon č 289/1995 Sb. o lesích (lesní zákon)*
- 3. Zákon č. 86/2002 Sb. o ochraně ovzduší*
- 4. Zákon č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)*
- 5. Zákon č. 44/1988 Sb. o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon)*
- 6. Zákon č. 356/2003 Sb. o chemických látkách a chemických přípravcích*
- 7. Zákon č. 16/1997 Sb. o mezinárodním obchodě s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (CITES)*
- 8. Zákon č. 185/2001 Sb. o odpadech*
- 9. Zákon 100/2001 Sb. o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon EIA)*
- 10. Zákon č. 246/1992 Sb. na ochranu zvířat proti týrání*

Vybrané mezinárodní úmluvy v ochraně ŽP

Ochrana ovzduší

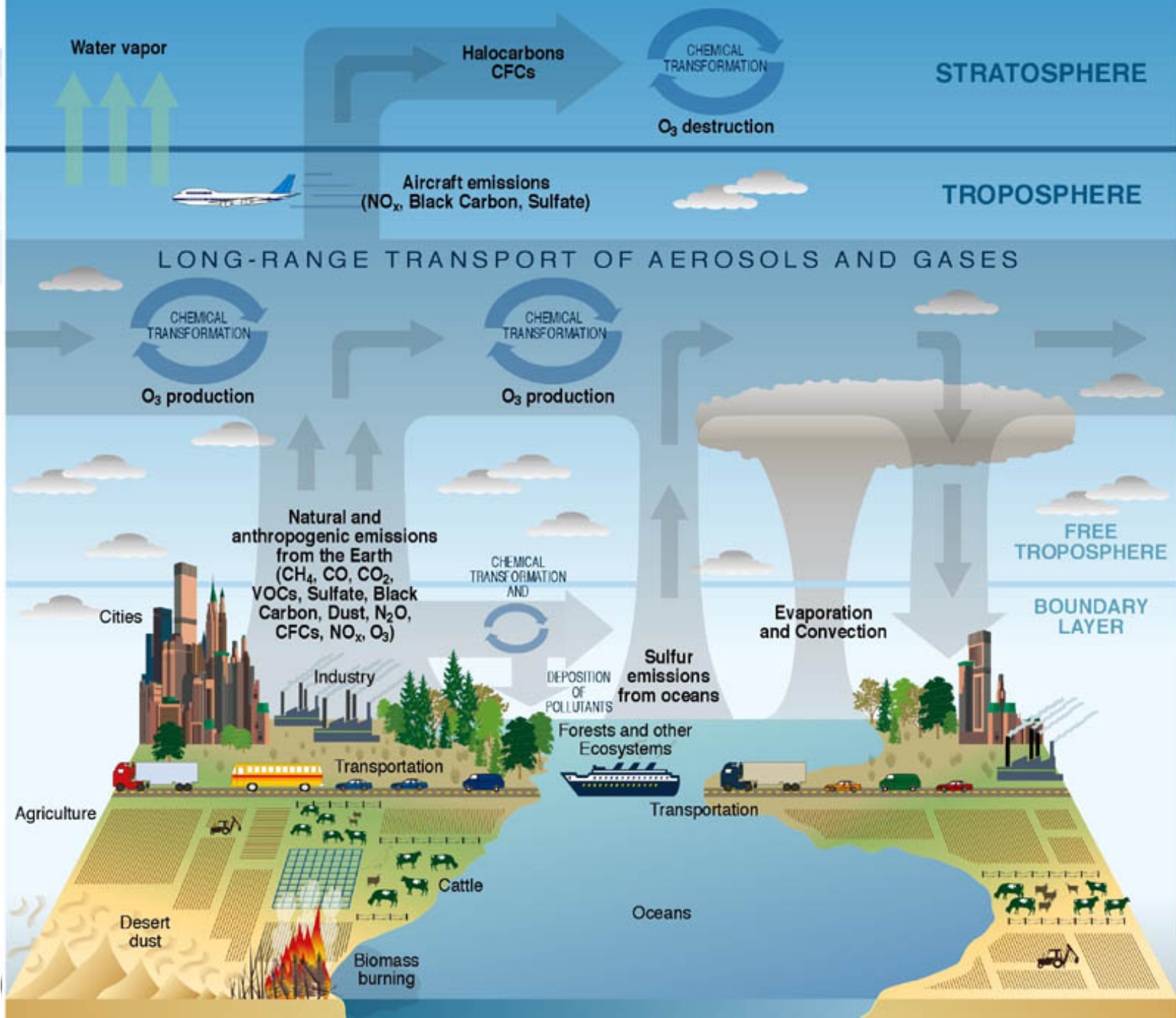
Úmluva o dálkovém znečišťování ovzduší přecházejícím hranice států (1979)

- ČSSR ratifikovala a v platnost pro ČR vstoupila r. 1984

Cíl:

- omezování, postupné snižování a předcházení znečišťování ovzduší
- výměna informací, v odborných konzultacích, výzkumu a monitoringu
- týká se např. emisí sloučenin S, oxidů N, těkavých organických látek, perzistentních organických polutantů, těžkých kovů

Vybrané mezinárodní úmluvy v ochraně ŽP

Ochrana ovzduší

Úmluva o dálkovém znečišťování ovzduší přecházejícím hranice států

(1979)

- ČSSR ratifikovala a v platnost pro ČR vstoupila r. 1984

Cíl:

- omezování, postupné snižování a předcházení znečišťování ovzduší
- výměna informací, v odborných konzultacích, výzkumu a monitoringu
- týká se např. emisí sloučenin S, oxidů N, těkavých organických látek, perzistentních organických polutantů, těžkých kovů

Úmluva o ochraně ozonové vrstvy (Vídeň, 1985)

- ČSFR přistoupila k Úmluvě 1990

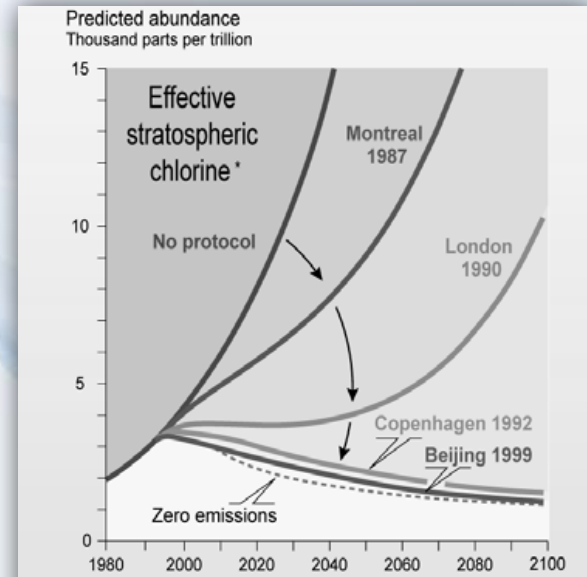
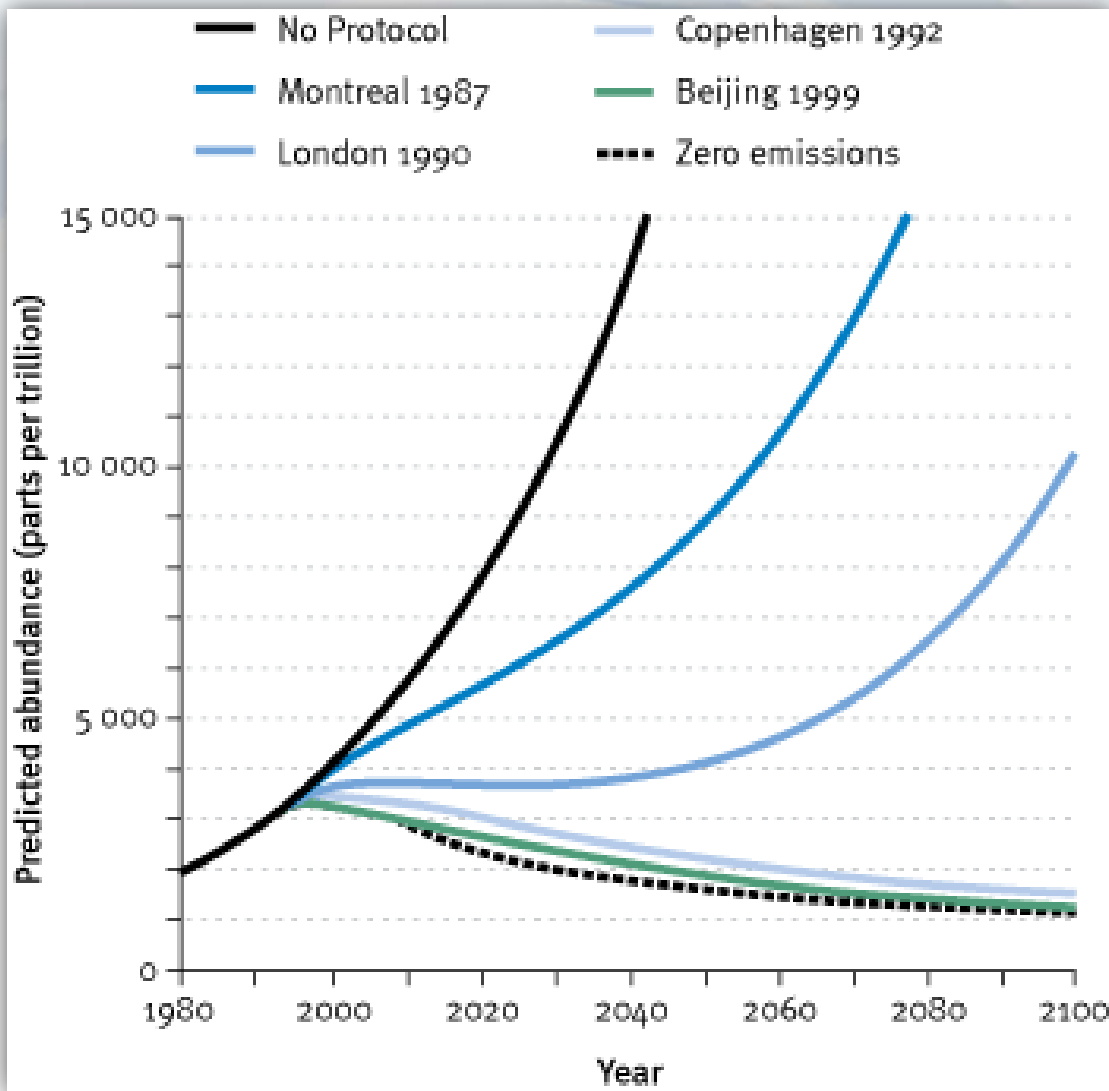
Protokol o látkách, které porušují ozonovou vrstvu (Montrealský protokol - 1987)

+ Londýnský (1990), Kodaňský (1992) a Pekingský (1999) dodatek

Cíl:

- snížit či zcela zakázat výrobu a používání látek poškozujících O₃ vrstvu Země
- jedná se především o freony (CFC) a některé další halogenované sloučeniny

- modelování vývoje koncentrace CFC v atmosféře na základě v případě přijetí jednotlivých Protokolů (a Dodatků)

* Chlorine and bromine are the molecules responsible for ozone depletion. "Effective chlorine" is a way to measure the destructive potential of all ODS gases emitted in the stratosphere.

Rámcová úmluva OSN o změně klimatu (Rio de Janeiro, 1992)

- ČR ratifikovala r. 1993 a v platnost vstoupila r. 1994
- Úmluva poskytuje rámec mezinárodním vyjednávání o řešení:
  - problematiky **snižování emisí skleníkových plynů**
  - vyrovnávání se s **negativními dopady změny klimatu**
  - **finanční a technologickou podporou** rozvojovým zemím

Čtyři hlavní principy Úmluvy:

- I) mezigenerační spravedlnost**, t.j. chránit klimatický systém ve prospěch nejen současné, ale i příštích generací;
- II) společná, ale diferencovaná odpovědnost** → ekonomicky vyspělé země nesou hlavní odpovědnost za rostoucí koncentrace GHG v atmosféře, přičemž jejich povinností je i poskytovat pomoc rozvojovým zemím;
- III) chránit zejména ty části planety, které jsou náchylnější na negativní dopady změn** klimatického systému, tj. těch zemí, které jsou v rámci svého hospodářského vývoje a geografického umístění zranitelnější;
- IV) princip tzv. předběžné opatrnosti**, t.j. nutnosti neodkládat řešení problému, a to ani v tom případě, že doposud nelze některé důsledky změny klimatu přesně kvantifikovat.

Kjótský protokol k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu (1997)

- ČR ratifikovala r. 2001 a v platnost vstoupila r. 2005

Cíl

- do roku 2012 snížit emise GHG v celkovém průměru o 5,2 % v porovnání s rokem 1990

- závazkem ČR (EU) je snížení emisí o 8% oproti roku 1990

Stav a postup řešení

- emise GHG v ČR činily v r. 2012 124,2 mil t CO₂
→ cca 27 % pod hodnotou kjótského závazku

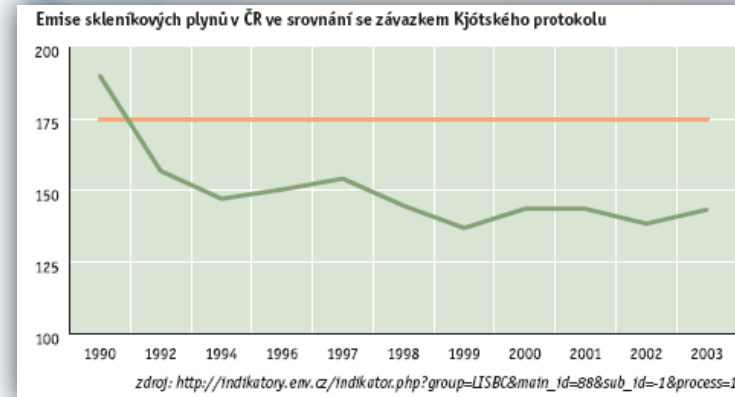
- snížení emisí v EU - systém **evropského obchodování s emisními povolenkami**

- sdružuje největší emitenty (asi 45% emisí GHG v EU)

- povolenky na vypouštění GHG přidělovány do r. 2013 zdarma

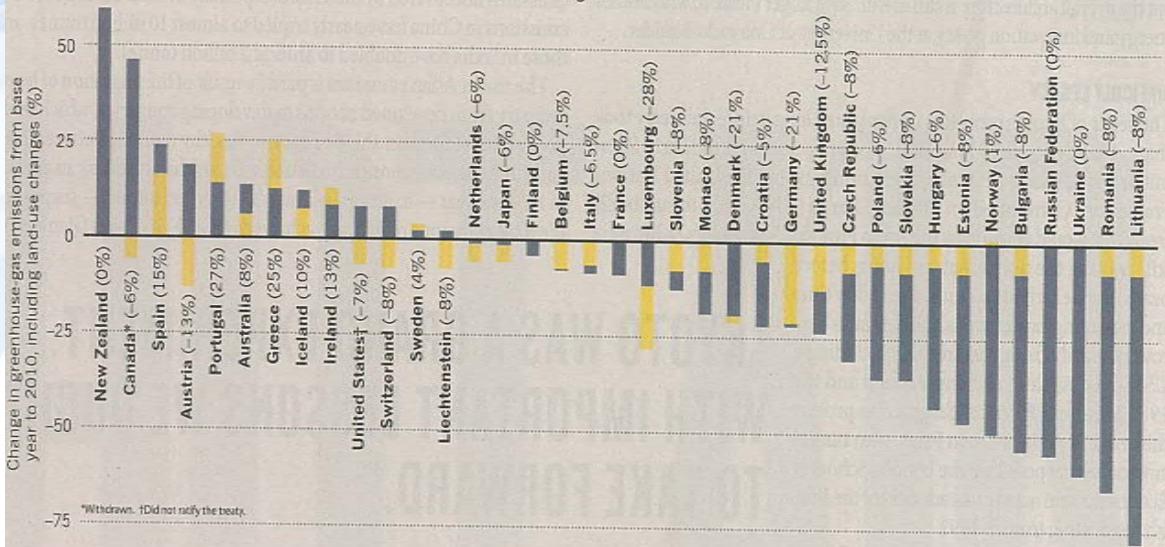
- od roku 2013 probíhá nákup povolenek v aukcích

- nosný dokument ČR - Národní program na zmírnění dopadů změny klimatu v ČR (2004)

UNEVEN PROGRESS

The nations with binding limits under the Kyoto Protocol reduced their overall greenhouse-gas emissions by 16% from 1990 levels, but many are likely to miss their individual targets.

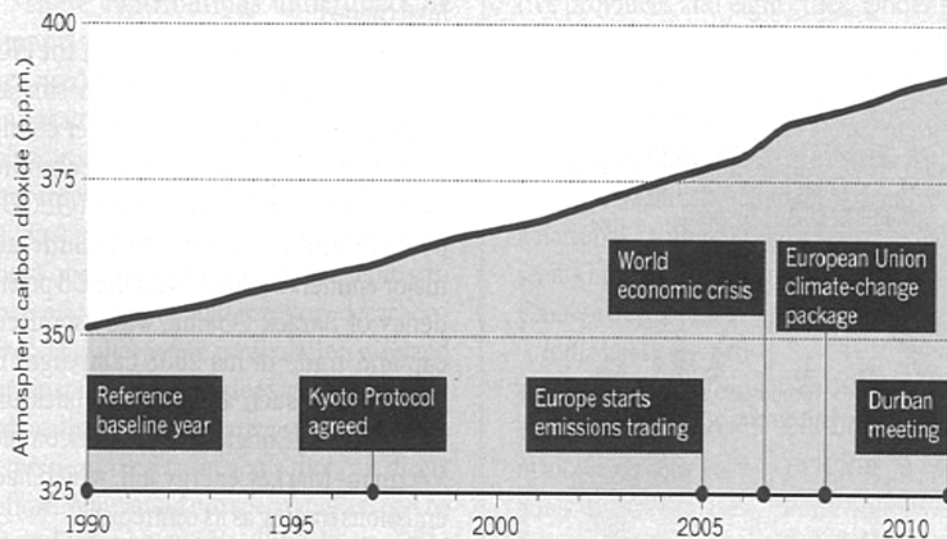

Změna emisí CO₂ ekv. ve státech, jež se zavázaly ke snížení svých emisí CO₂ v Kjótském protokolu

Nárůst koncentrace CO₂ ekv. a snah tento nárůst zastavit či alespoň

CARBON CLIMB

Global atmospheric carbon dioxide concentrations have risen steadily since the Kyoto Protocol was signed.

Kjótský protokol k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu (1997)

- ČR ratifikovala r. 2001 a v platnost vstoupila r. 2005

- 2012 v Dauhá dojednán dodatek
- prodloužení platnosti protokolu do roku 2020
+ závazek EU a dalších zemí dále

snižovat emise CO₂ ekv.

(EU např. o 20-30 % ve srovnání s rokem 1990)

Ochrana přírody a biodiverzity

Čtyři klíčové dohody ze 70. let

Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry (Bern, 1979)

- ČR ratifikovala 1997 a v platnost vstoupila 1998
- ochrana planě rostoucích rostlin, živočichů a jejich stanovišť
- v přílohách Úmluvy je výčet chráněných druhů

Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin (CITES, Washington, 1973)

- ČSFR podepsala a v platnost vstoupila 1992
- zavádí přísná opatření pro dovoz a vývoz ohrožených druhů

Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů (Bonn, 1979)

- pro ČR vstoupila v platnost 1994
- ochrana stěhovavých druhů živočichů - ptáků, savců, ryb a bezobratlých ve všech areálech jejich výskytu, včetně míst odpočinku na migračních cestách

Úmluva o ochraně mokřadů mezinárodního významu (Ramsar, 1971)

- pro ČSFR vstoupila v platnost 1990
- ochrana stále více ohroženějších mokřadů a vodního ptactva

Ochrana před chemickým znečištěním

Stockholmská úmluva o perzistentních organických látkách - POPs (2001)

- vstoupila v platnost 2004, i pro ČR (ratifikace 2002)

Cíl

- eliminace/omezení 12 persistentních organických látek (např. DDT, PCBs,...)

Nařízení REACH (EU - č. 1907/2006)

Registration (registrace), Evaluation (hodnocení)

Authorisation (autorizace) of Chemicals (chemikálií)

- vstoupilo v platnost 2007

- nová evropská strategie v oblasti chemických látek a přípravků

Cíle

- ochrana lidského zdraví a životního prostředí

- eliminace rizik vyplývajících z výroby a užívání chemických látek

- udržení a zvýšení konkurenceschopnosti chemického průmyslu EU

- udržitelný rozvoj

- podpora zkoušek bez použití zvířat

- soulad s mezinárodními závazky EU v rámci Světové obchodní organizace

Další úmluvy v oblasti ŽP

Mezinárodní úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v otázkách ŽP

(Aarhus, 1998)

- ČR ratifikovala a v platnost vstoupila v r. 2004

Cíle

- zpřístupňování informací o životním prostředí veřejnosti
- aktivní účast veřejnosti v rozhodovacích procesech, týkajících se životního prostředí
- zajištění právní ochrany v záležitostech životního prostředí

Basilejská úmluva o kontrole pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování (1989)

- ČSFR ratifikovala 1991, v platnost vstoupila 1993

Cíle

- snížení pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a kontrola jejich pohybu
- zákaz vývozu nebezpečných odpadů do států, které nemají potřebné kapacity pro jejich zneškodnění v souladu s environmentálními principy
- zneškodnění nebezpečných odpadů v blízkosti jejich zdroje

World primates facing extinction

More than one-third of all apes, monkeys and other primates in the world are in danger of going extinct due to rampant destruction of their habitat and the trade in illegal wildlife, a study found.

World's most endangered primates

Colombia, Venezuela:
Variegated spider monkey

Colombia, Ecuador:
Brown-headed spider monkey

Peru:
Peruvian yellow-tailed woolly monkey

Nigeria, Cameroon:
Cross River gorilla,
Pennant's red colobus

Ivory Coast, Ghana:
Roloway monkey, Miss Waldron's red colobus

Equatorial Guinea:
Pennant's red colobus

Tanzania: Rondo dwarf galago, kipunji

Kenya:
Tana River red colobus

Bangladesh, India, Myanmar:
Western Hoolock gibbon

Hainan Island (China):
Hainan black-crested gibbon

Vietnam:
Delacour's langur, golden-headed langur, grey-shanked douc, Tonkin snub-nosed monkey

Sri Lanka:
Horton Plains slender loris, Western purple-faced langur

Indonesia:
Pig-tailed langur, Siau Island tarsier, Sumatran orangutan

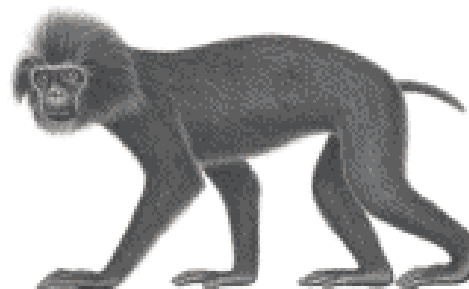
Madagascar:
Greater bamboo lemur, white-collared lemur, Sahamalaza Peninsula sportive lemur, silky sifaka

Lemur, Madagascar

Grey-shanked douc, Vietnam

Pig-tailed langur, Indonesia

Siau Island Tarsier, Indonesia

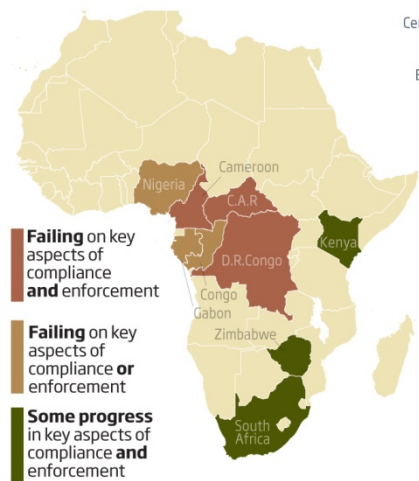

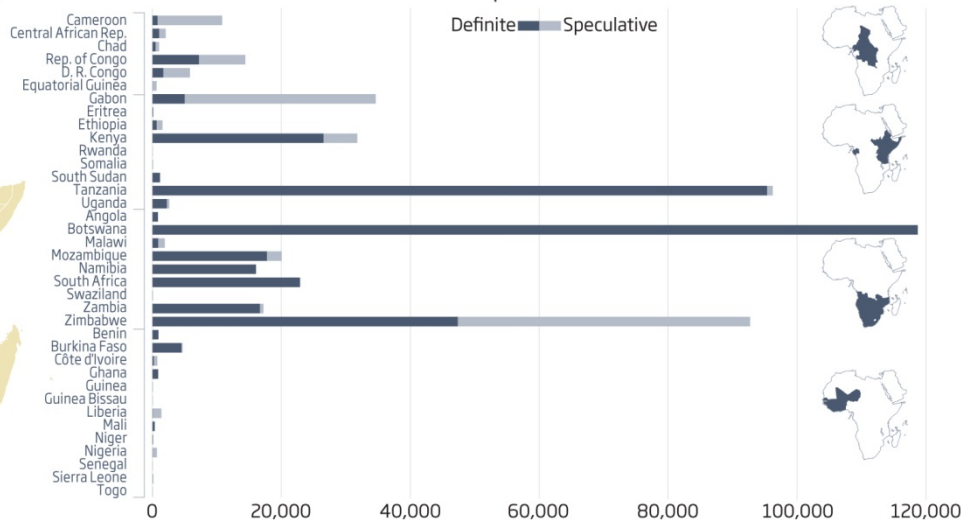
Taken for tusks: illegal ivory trade is on the rise

With growing demand from the Far East, poachers target mature female elephants as well as males

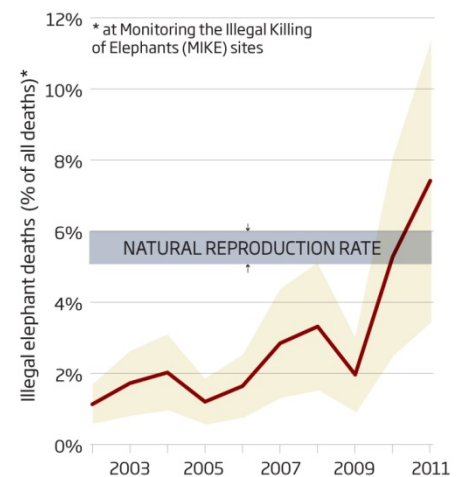
Commitment to fighting illegal ivory trade

African elephant numbers 2012

African elephants illegally killed

Centrum pro výzkum
toxických látek
v prostředí

Pytláctví x x terorismus

The price of a tusk

The purchasing power of one tusk in the Democratic Republic of the Congo

Average weight **3.8kg**

Bush value/kg **\$100**

Retail value/kg (Asia) **\$3000**

SOURCE: BORNFREEUSA.ORG

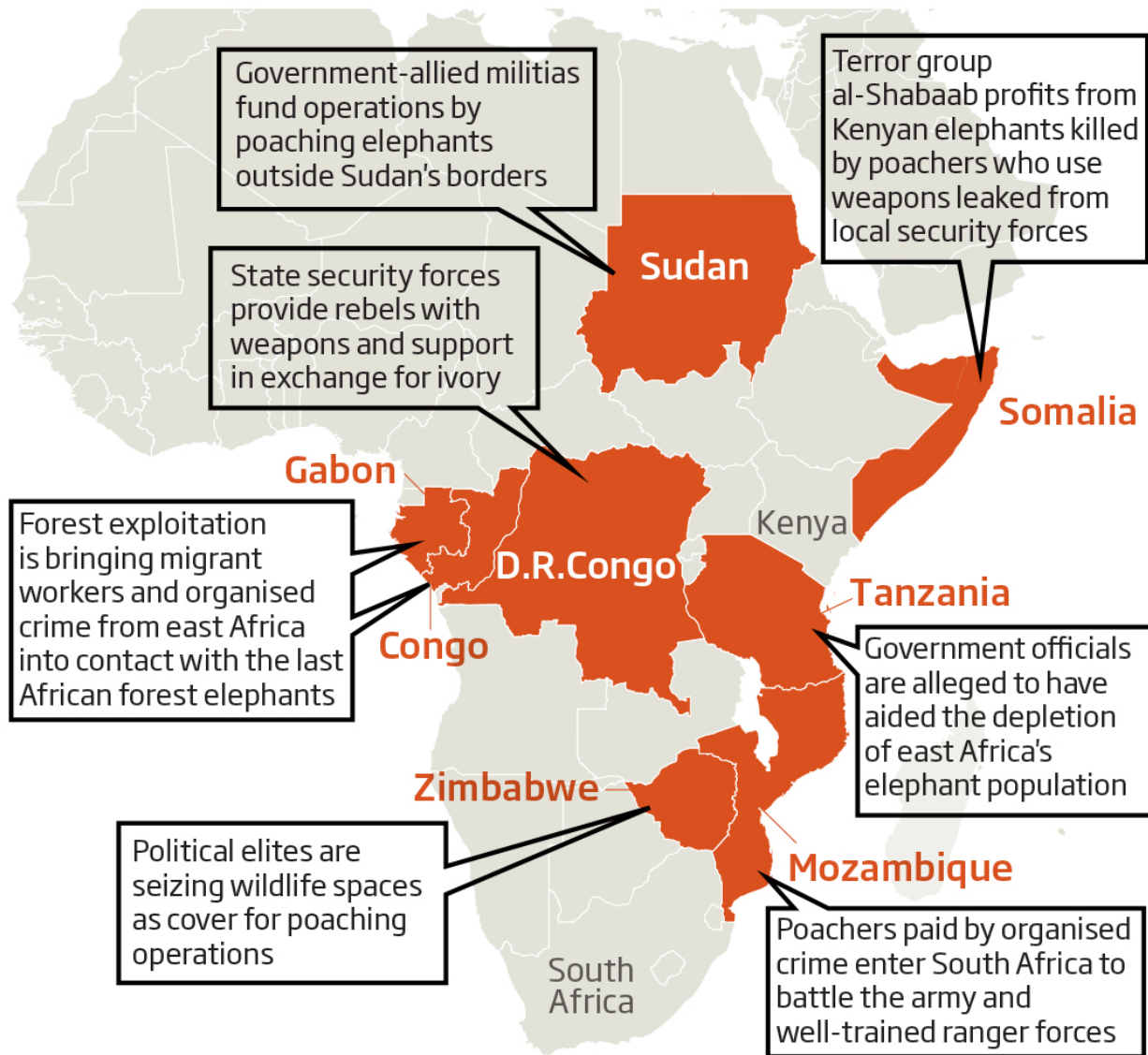
Centrum pro výzkum
toxických látek
v prostředí

Pytláctví x x terorismus

Seven deadly regions for Africa's elephants

Crime and conflict are fuelling the ivory trade in seven regions of Africa, as groups use it to bankroll their activities

SOURCE: BORNFREEUSA.ORG

Novost a neschůdnost ekologických problémů v tradičním pojetí práva

„Proč je právo v environmentální oblasti málo účinné?“

Právo má v oblasti ŽP řadu omezení:

1) musí být vyjasněná kauzalita

- proč k tomu jevu došlo – ekologické jevy ale mají velmi složitou kauzalitu

2) určitá část trestných činů musí být potrestána

- pravděpodobnost postihu je důležitější než tvrdost sankcí

3) postih musí být rychlý

- krátký čas mezi činem a jeho důsledkem – problém: dopad na přírodu je

4) trestní právo pracuje na principu „vinen-nevinen“

- v případě poškození ŽP se velmi těžko hledá skutečný viník

- soud požaduje individuální zodpovědnost, nikoli kolektivní př. Černobyl

5) vztah člověka k přírodě není doposud sdílen jako vysoká mravní priorita

- lidské postoje a hodnoty vůči přírodě – právo funguje pouze pokud je podloženo žitou sociální normou

- ČR má sice dobré právní normy v oblasti ŽP, ale chybí tu žitá sociální norma

dlouhodobý, těžko se hledá viník

6) ekologické škody přesahují hranice státních teritorií

- pouze Evropský soudní dvůr má mezinárodní působnost

7) soukromý majetek jako nejvyšší hodnota liberální společnosti

- ochrana ŽP omezuje vlastníky pozemků v jejich soukromých aktivitách

Environmentalismus a environmentalistika v politice

Environmentalismus

- společenské hnutí vycházející z environmentalistiky
- program → prosazování změn ve společnosti za účelem ochrany přírody
- metody environmentalistů k dosažení ochrany přírody (většinou)

I) občanský (environmentální) aktivismus

II) lobbying a politická angažovanost

III) výuková a osvětová činnost

„Environmentalisté zesilují hlas přírody při rozhodování o jejím osudu“

I) Environmentální aktivismus

- komplexní a různorodý soubor aktivistů, sympatizantů, organizací, myšlenek
- hlavním a společným cílem (v širokém spektru idejí a názorů) je ochrana společných statků (= přírody)

Proč?

- pro blaho budoucích generací
- pro vlastní hodnotu samotné přírody a jejich částí

Myšlenkoví vůdci environmentalizmu v ČR

Centrum pro výzkum
toxických látek
v prostředí

- např. Hana Librová, Jan Keller

Environmentální organizace

Ministerstvo životního prostředí
České republiky

Mezivládní

- European Environment Agency (EEA)
- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)
- United Nations Environment Programme (UNEP)

Vládní

- obecně MŽP či agentury ochrany přírody (např. U.S. EPA)

Soukromé – Non Governmental Organisations (NGO) env. organizace

- nevýdělečné, právně ustanovené organizace bez zapojení do politického dění

Mezinárodní

- Greenpeace
- WorldWatch Institute
- World Wide Fund for Nature (WWF)
- Earth First! (hodně radikální)
- Friends Of The Earth (u nás Hnutí duha)

Národní

- ČSOP
- Hnutí duha
- Děti země
- Hnutí Brontosaurus
- Veronica
- Arnika

Způsoby akcí environmentálních aktivistů

Konvenční techniky

- osvětové přednášky, kampaně v psaní dopisů, proslovy, lobbying, reklamy, předkládání návrhů, žaloby

Nekonvenční techniky

- objímání stromů, manifestace, uliční divadlo, různé symbolické akce - např. vysypání nerecyklovatelných obalů před továrny výrobců, blokády zásilek dřeva z pralesů, sezení před buldozery, obsazení místa zájmu, sabotáže

- často přítomná určitá míra občanské neposlušnosti

- všem akcím je společná **nenásilnost !**

Výsledky

- zabránění masového používání nadzvukových letadel (Concorde)

- zamezení rozvoje velrybářského průmyslu

- zpomalení neudržitelného drancování lesů

- omezení expanze silnic a dálnic

- omezení jaderné energetiky

- prosazení sledování produkce CO₂

- lokální skupiny (*grassroot organizations*) zamezily mnoha komerčním projektům, rozvoje silnic a zachování volného prostoru

II) Environmentalistika v politice

- s růstem povědomí o problémech ŽP a zájmem občanů (=voličů) o ŽP se odkazy na řešení objevují také ve volebních programech **politických stran**
- problematika ŽP obvykle na nízkých příčkách programu
- některé politické strany mají zaměření na životní prostředí mezi svými dlouhodobými prioritami
  - v ČR **Strana zelených**, člen Evropské strany zelených
- **Strana zelených** v ČR vznikla 1989 a 2006-2010 měla poslance v PSP ČR

Hlavní pilíře „zelených stran“

- 1) ekologie (problematika životního prostředí)
- 2) sociální spravedlnost
- 3) participativní demokracie
- 4) ne-násilí

